

การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด ระบบโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร

อำนาจ รักษาพล* เบญจมาศ ณ ทองแก้ว จุฑามาส เพ็งโคนา
ชลดรงค์ ทองสง และ บุญศิลป์ จิตตะประพันธ์

สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร อำเภอละแม จังหวัดชุมพร
86170

*ผู้เขียนหลัก อีเมลล์: keemook@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดระบบโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายในจังหวัดชุมพร โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ การประชุมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์สถานภาพแหล่งท่องเที่ยว วิเคราะห์ SWOT และใช้เครื่องมือแบบประเมินสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแบบสอบถามนักท่องเที่ยว วิเคราะห์เนื้อหา และประมวลผลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่า การได้เรียนรู้ และสัมผัสธรรมชาติคือแรงจูงใจหลักในการมาเยือน (ร้อยละ 64.0) นิยมกิจกรรมถ่ายภาพ และเดินศึกษาธรรมชาติ (ร้อยละ 54.2 และ 34.4) โดยรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวในด้านผู้คนมีอัธยาศัยมิตรไมตรีที่ดี (ค่าเฉลี่ย = 4.89) และความเชื่อและศรัทธาต่อพลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ (ค่าเฉลี่ย = 4.80) ขณะที่ในด้านความสนใจเส้นทางท่องเที่ยวเลียบชายฝั่งทะเลที่ได้ศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมภายในแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 30.2) และสนใจมาเยือนโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอเมือง-สวี-ทุ่งตะโก-หลังสวน-ละแม ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 49.3) ด้านสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ (16 แหล่ง) และมีศักยภาพสูงจำนวน 4 แหล่ง ได้แก่ บ้านเกาะพิทักษ์ชุมพรคาบาน่ารีสอร์ต ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์โครงการพระราชดำรินองใหญ่ และบ้านคลองเรือ (ค่าคะแนน 2.80, 2.80, 2.60 และ 2.52 ตามลำดับ) ทั้งนี้ กลยุทธ์ทางการตลาดระบบโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนมี 7 กลยุทธ์หลัก คือ 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ 2) การขยายแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและสมาชิกองค์กรเครือข่าย 4) การกำหนดโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยง 5) การพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 6) การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทต่างๆ และ 7) การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับภาคใต้และประเทศ

คำสำคัญ: จังหวัดชุมพร กลยุทธ์ทางการตลาด การท่องเที่ยวโดยชุมชน โครงข่ายการท่องเที่ยวแบบวงรอบ

Marketing Strategy Development of Community-Based Tourism Looping System in Chumphon Province

Amnat Raksapol* Benjamas Na Thongkaew Jutamas Phengkona
Chondarong Thongsong and Boonsin Jittapraphan

Tourism Development Department, Maejo University at Chumphon, Lamae District, Chumphon 86170

* Corresponding author's E-mail: keemook@hotmail.com

Abstract

This research aimed to study tourist's opinions and needs on types of community-based tourism (CBT) and to initiate suitable marketing strategies for Chumphon CBT network. It was participatory action research. Data was collected by using survey, workshops, analyzed tourist attraction status and SWOT analysis. The instruments used for this research were an evaluation of nature-based-tourism site potential (ENTSP), an application of recreation opportunity spectrum (ROS) and questionnaires. Descriptive content analysis and evaluation were used to determine suitable marketing strategies. The results of this research found that most of tourists were motivated to travel because of learning and natural touch (64.0%), photography (54.2%) and natural trail (34.4%). The majority of tourists had positive perception towards Chumphon's overall tourism image, friendly people (mean = 4.89) and believe in Prince of Chumphon (mean = 4.80). Tourists were interested in coastal and cultural tourism routes (30.2%) and interested the most in CBT sites in Meuang-Sawee-Thungtago-Langsuan and Lamae district (49.3%). Moreover, the potentials of CBT sites, most of the CBT sites were natural attractions (16 sites) and 4 of the CBT sites had high potential which were Phitak Island, Chumphon Cabana Resort, Nong Yai Sufficiency Economy Learning Center and Klong Ruea community (2.80, 2.80, 2.60 and 2.52, respectively). Additionally, the suitable marketing strategies for Chumphon CBT network consisted of 7 strategies which were 1) organizing Southern CBT workshops 2) concept development of CBT 3) developing human resources 4) initiating Chumphon CBT network and connecting areas 5) developing CBT network 6) improving media for public relations and 7) developing southern region and nationwide network.

Keywords: Chumphon province, Marketing strategy, Community-based tourism, Tourism looping system

บทนำ

จากกระแสของสังคม ที่เกิดความตื่นตัว เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความเป็นประชาธิปไตยของสังคมไทย ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนในการแสดงความคิดเห็น และกำหนดทิศทางการพัฒนามากขึ้น การให้ความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยการเคารพสิทธิความเป็นมนุษย์ และความเท่าเทียมกันของคนในสังคม ประกอบกับกระแสของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่เริ่มขยายแนวคิดขึ้นควบคู่กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ช่วง พ.ศ. 2535-2540 และต่อเนื่องด้วยโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ช่วง พ.ศ. 2544 และ พ.ศ. 2547 มีการกำหนดมาตรฐานโฮมสเตย์ (กรมการท่องเที่ยว, 2550) ก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบทางเลือกขึ้น หนึ่งในนั้นคือรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง และให้สมาชิกในชุมชนท้องถิ่นนั้นมีส่วนร่วมในการจัดการตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ นำไปสู่หลักการที่สำคัญของการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (อำนาจ รักษาพล, 2549)

ภาคใต้มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอย่างแพร่หลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลักและแหล่งท่องเที่ยวทางเลือก ด้วยทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและหลากหลาย ทั้งทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์เฉพาะของคนปักษ์ใต้ ประกอบกับกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยงกันได้ทั้งกิจกรรมทางบกและทางทะเล โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทั้งสองฝั่งทะเล อันได้แก่ ชายฝั่งทะเลอ่าวไทย และชายฝั่งทะเลอันดามัน สำหรับจังหวัดชุมพร มีการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร ประกอบด้วยชุมชนที่มีการดำเนินการด้านท่องเที่ยวมารวมกลุ่ม เพื่อประสานความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในรูปแบบพี่ดูแลน้อง ภายใต้ชื่อ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร (กทท.ดชช.ชพ) มีชุมชนสมาชิก 13 ชุมชน ได้แก่ 1) บ้านคลองเรือ ตำบลปากทรง อำเภอพะโต๊ะ 2) ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อำเภอพะโต๊ะ 3) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านก้านันควี อำเภอทุ่งตะโก 4) ชุมชนทอนหงส์ อำเภอเมือง 5) ศูนย์เรียนรู้วิถีการเกษตรธรรมชาติบ้านลุงนิล อำเภอทุ่งตะโก 6) ชมรมรักษ์เรือใบโบราณ

ละแม อำเภอละแม 7) บ้านโนไร่ ตำบลด่านสวี อำเภอสวี 8) บ้านทองตมใหญ่ อำเภอสวี 9) บ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน 10) ชุมพรคาบาน่า รีสอร์ท อำเภอปะทิว 11) บ้านทุ่งมหา ตำบลปากคลอง อำเภอปะทิว 12) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อชุมชนคนอยู่กับป่า หน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ อำเภอพะโต๊ะ และ 13) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์โครงการพระราชดำรินองใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร โดยการขับเคลื่อนที่ผ่านมา ส่งผลให้ชุมชนมีเพื่อนร่วมทางในการจัดการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในรูปแบบเครือข่าย และมีการถ่ายทอดบทเรียนการท่องเที่ยวในรูปแบบชุมชนพี่สอนชุมชนน้อง เป็นการพัฒนารูปแบบการทำงานแบบกัลยาณมิตร นำบทเรียนและประสบการณ์ทำงานของชุมชนพี่ไปถ่ายทอดสู่ชุมชนน้อง เช่น ประสบการณ์ทำงาน 10 ปี จากการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์สู่ชุมชนบ้านบางสน

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาด้านการตลาดถือเป็นสิ่งที่เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนคำนึงถึง เช่น การทำอย่างไรให้นักท่องเที่ยวชาวไทยรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน แนวทางการค้นหาความเป็นตัวตนและอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละชุมชนที่จะนำไปสู่การทำตลาดที่ไม่เหมือนกัน แต่สามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างลงตัว และการพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะโครงข่ายการท่องเที่ยว ซึ่งมาจากแนวคิดทางการตลาด เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางท่องเที่ยวในเส้นทางที่กำหนดไว้ ซึ่งจะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่จำกัดเฉพาะภายในตัวแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น แต่จำเป็นต้องให้ความสนใจในการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมถึงการบริการต่างๆ ที่จำเป็นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและให้ความเพลิดเพลิน สุขและความสะดวกสบายระหว่างการเดินทางด้วย

ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดชุมพร และกระตุ้นเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นให้มีการจ้างงาน สร้างรายได้ และส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบครบวงจร และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ คณะผู้วิจัยจึงทำการศึกษากำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดระบบโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นกระบวนการส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวแบบวงจร โดยกำหนดให้มีแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักสำหรับประกอบกิจกรรม ขณะเดียวกันสามารถกระจายนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนอื่นๆ ภายในเส้นทาง ในลักษณะของการส่งต่อนักท่องเที่ยวซึ่งกันและกัน

ระหว่างชุมชนสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร ควบคู่กับการพัฒนาความร่วมมือระหว่างชุมชนสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร และหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ให้มีความสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ ความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการเดินทางท่องเที่ยวแบบวงรอบภายในจังหวัดชุมพร
- 2) เพื่อวิเคราะห์สถานภาพ โอกาสและข้อจำกัดโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร
- 3) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดระบบโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายในจังหวัดชุมพร

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ นักวิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเพื่อประกอบการวิจัย ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนา สอนศรี, 2546) และเป้าหมายของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่นมีด้วยกัน 3 ด้าน คือ เป้าหมายทางเศรษฐกิจ เป้าหมายทางสังคม และเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มีหลักการและขั้นตอนในการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม ความงามทางสุนทรียภาพ และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งประชาชนท้องถิ่น ผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว (ดรชนิ เอมพันธุ์, 2546) โดยมีการดำเนินการภายใต้รูปแบบของการจัดตั้งองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในกระบวนการของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และเป็นเครื่องมือในการขยายฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น โดยการจัดการดังกล่าวต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมถึงการปกป้อง และสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศ

ด้วย ดังนั้นหลักการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จึงนำไปสู่การจัดการอย่างยั่งยืนต่อไป (อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ้า, 2541)

แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์ทางการตลาด กลยุทธ์การตลาด (Marketing strategies) หมายถึง หลักเกณฑ์ที่งานบริหารการตลาดใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาดในตลาดเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย การตัดสินใจในค่าใช้จ่ายทางการตลาด ส่วนผสมการตลาด และการจัดสรรทรัพยากรทางการตลาด หรือหมายถึง การค้นหาโอกาสทางการตลาดที่น่าสนใจ และการพัฒนากลยุทธ์การตลาดและแผนการตลาดที่สามารถสร้างกำไร (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541) สร้างกลยุทธ์โดยหยิบยืมมาจากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งของส่วนผสมทางการตลาด องค์ประกอบทั้ง 4 อย่างใน 4P's แสดงให้เห็นว่ามีศักยภาพเป็นตัวผลักดันให้เกิดเป็นกลยุทธ์ของบริษัทได้ ในทางกลับกันภายใต้องค์ประกอบทั้ง 4 อย่าง แต่ละอย่างสามารถใช้เลือกการต่าง ๆ ที่ชี้ว่ามีทางเป็นไปได้ที่จะเอาไปสร้างกลยุทธ์ได้ (อดุลย์ จาตุรงค์กุล, 2545) การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับการจัดการจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) ภายในบริษัทให้เหมาะสมกับโอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) จากสภาพแวดล้อมภายนอก (เอกก์ ภทรธนกุล, 2546)

แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบเส้นทางท่องเที่ยวแบบวงรอบ (Looping system) โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้แนวคิดว่าคุณภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นและมีความหลากหลาย ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม จะทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยงกันได้ทั้งกิจกรรมทางบกและทางทะเล ประกอบกับการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการสร้างแรงจูงใจหรือจุดขายทางการท่องเที่ยวในรูปแบบที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ตามกิจกรรมหรือความชอบที่นักท่องเที่ยวสนใจ ตามระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวมี โดยเชื่อมโยงมิติทางด้านภูมิศาสตร์ หรือเส้นทางท่องเที่ยวเข้ากับมิติด้านเค้าโครงเรื่องหรือจุดขายทางการท่องเที่ยว และเชื่อมโยงกับเวลาที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว โดยพยายามให้การเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งไม่ซ้ำเส้นทางเดียวกัน การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบเส้นทางวงรอบนี้ ยังต้องมีการพัฒนาและจัดการสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการตลอดเส้นทาง ไม่คำนึงถึงเฉพาะภายในแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น แต่มุ่งพัฒนาให้เป็นระบบ ตั้งแต่จุดเริ่มต้นไปจนกระทั่งจุดสิ้นสุดการเดินทาง (ดรชนิ เอมพันธุ์, 2549; อำนาจ รักษาพล, 2553)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยออกแบบการวิจัยครั้งนี้ จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการทำงานที่มีเป้าหมายในการพัฒนาพื้นที่ ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยการรวมตัวเป็นเครือข่าย จากกลุ่มหมู่บ้านที่ ประกอบด้วย 3 เครือข่ายย่อย คือ เครือข่าย การท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร เครือข่ายกลไกกรรม ธรรมชาติ และเครือข่ายธนาคารต้นไม้ โดยจำแนกเป็น 3 ปัจจัย หลักที่จะนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดโครงข่ายการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร (ภาพที่ 1) รายละเอียดดังนี้

1) ปัจจัยด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อมูลภูมิหลัง รูปแบบการเดินทาง ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัด ชุมพร ความสนใจและระดับความสนใจเดินทางท่องเที่ยวภายใน โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร

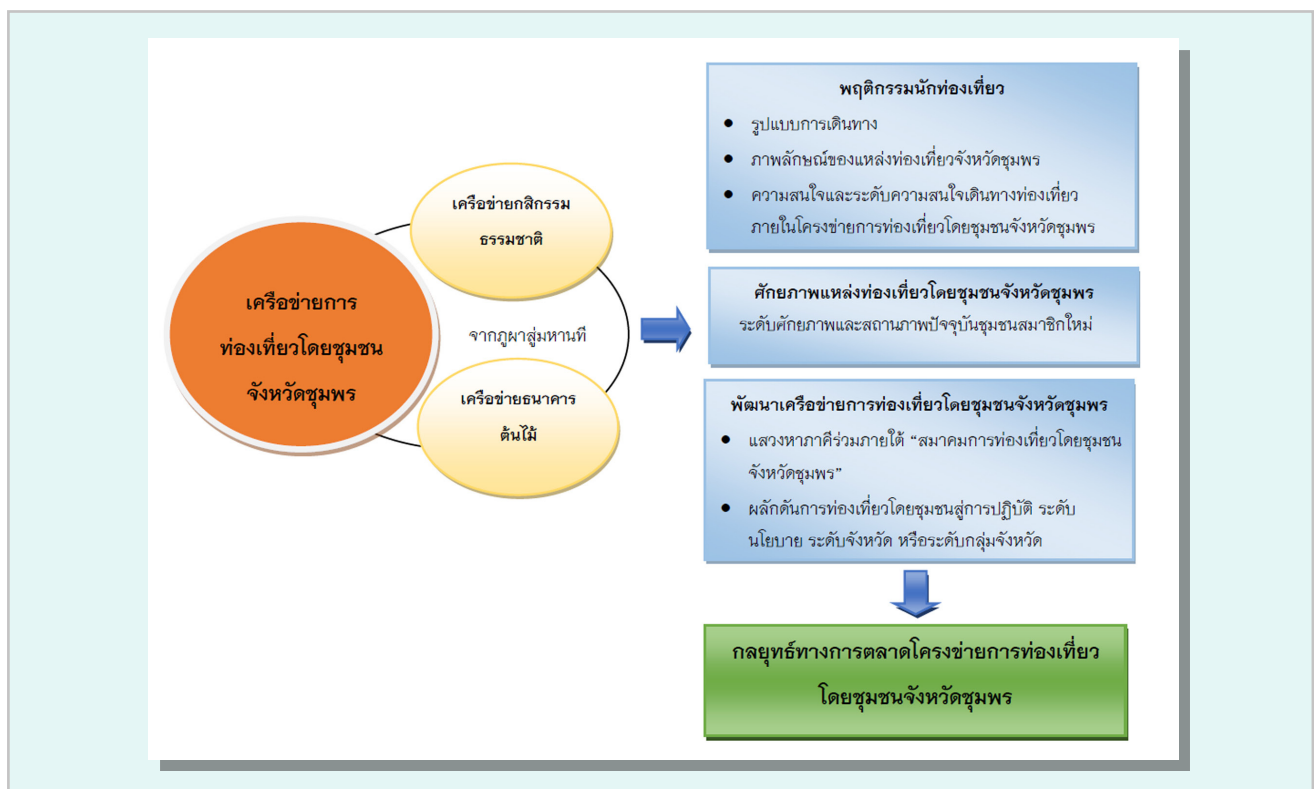
2) ปัจจัยด้านศักยภาพ ได้แก่ ระดับศักยภาพและ สถานภาพปัจจุบันชุมชนสมาชิกใหม่

3) ปัจจัยด้านการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร ได้แก่ การแสวงหาภาคีร่วมภายใต้ “สมาคมการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร” และการผลักดันการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การปฏิบัติ ระดับนโยบาย ระดับจังหวัด หรือ ระดับกลุ่มจังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation action research) สํารวจและเก็บข้อมูลโดยวิธี การสอบถาม ประชุมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์สถานภาพแหล่ง ท่องเที่ยว และวิเคราะห์ SWOT โดยใช้แบบประเมินสถานภาพ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแบบสอบถามนักท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหา และ ประมวลผลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา มีรายละเอียดดังนี้

1) การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร 22 ชุมชน ประกอบด้วย (1) บ้านคลองเรือ อำเภอลำทะเมนชัย (2) ชุมชนท่องเที่ยว ปลายคลอง อำเภอลำทะเมนชัย (3) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้าน กำนันเค็ด อำเภอลำทะเมนชัย (4) หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตร เศรษฐกิจพอเพียงบ้านทอน-อม อำเภอลำทะเมนชัย (5) ศูนย์ เรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมชาติบ้านลุงนิล อำเภอลำทะเมนชัย (6) ชมรม รักเรือใบโบราณละม อำเภอละม อำเภอลำทะเมนชัย (7) บ้านโนนไร่ อำเภอลำทะเมนชัย (8) บ้านท่องเที่ยวใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย (9) บ้านเกาะพิทักษ์ อำเภอลำทะเมนชัย (10) ชุมพรคาบอมา รีสอร์ท อำเภอลำทะเมนชัย (11) บ้านทุ่งมหา อำเภอลำทะเมนชัย (12) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อชุมชนคนอยู่กับป่า หน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

อำเภอพะโต๊ะ (13) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์
โครงการพระราชดำรินองใหญ่ อำเภอเมือง (14) กลุ่มล่องแพ
มาลิน อำเภอพะโต๊ะ (15) บ้านกลางดง อำเภอพะโต๊ะ (16) หอ
โหลมโฮมสเตย์ อำเภอพะโต๊ะ (17) กลุ่มท่องเที่ยวเขาพ่อตามังคร
อำเภอพะโต๊ะ (18) เครือข่ายครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอ
พะโต๊ะ (19) ศูนย์เรียนรู้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านล่ง
สานนท์ อำเภอทุ่งตะโก (20) กลุ่มอนุรักษ์คลองท่าทอง-คลอง
บางมุด อำเภอหลังสวน (21) ชุมชนบ้านปอสำโรง อำเภอปะทิว
และ (22) ชุมชนบ้านอ่าวคราม อำเภอสวี

2) ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

2.1) นักท่องเที่ยวชาวไทย อายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไป ที่
เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในจังหวัดชุมพร
โดยเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ และคัดเลือกชุมชนตัวอย่างที่มี
นักท่องเที่ยวมาเยือนอย่างต่อเนื่องเป็นพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชน
บ้านคลองเรือ ชุมชนบ้านท้องตมใหญ่ ชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์
และชุมชนบ้านทอน กำหนดตัวอย่าง จำนวน 250 คน ซึ่งคณะผู้
วิจัยกำหนดขึ้นตามความเหมาะสมและข้อจำกัดในการรวบรวม
ข้อมูล เนื่องจากภายในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนยังขาดการ
รวบรวมข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยว ประกอบกับการเดินทางมา
เยือนของนักท่องเที่ยวขาดความต่อเนื่องในช่วงเวลาของการ
รวบรวมข้อมูลงานวิจัย

2.2) แกนนำชุมชนสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดย
ชุมชน จังหวัดชุมพร สุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จากตัวแทน
ชุมชนเป้าหมายที่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว ชุมชนละ
2 คน จำนวน 22 ชุมชน โดยคัดเลือกผู้ที่มีบทบาทสำคัญด้าน
การท่องเที่ยวในชุมชนนั้นๆ ผ่านการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ
ดังแสดงในภาพที่ 2

3) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1) การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความ
คิดเห็นและความต้องการต่อรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน
และการเดินทางท่องเที่ยวแบบวงรอบภายในจังหวัดชุมพรและ
แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในจังหวัดใกล้เคียง โดยใช้แบบสอบถาม
ประกอบด้วย ตอนที่ 1 พฤติกรรมและรูปแบบการเดินทาง ตอนที่ 2
ความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบ
การท่องเที่ยวโดยชุมชน ตอนที่ 3 ข้อมูลทั่วไป

3.2) สำรวจที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยว โดยการจดบันทึกที่
ตั้งแหล่งท่องเที่ยว ระยะทาง เส้นทางในการเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ปรากฏภายในเส้นทาง ควบคู่กับการบันทึกพิกัด
ทางภูมิศาสตร์ (GPS) โดยใช้เครื่องมือจับพิกัด และนำผลที่ได้จาก
การสำรวจและบันทึกข้อมูลกำหนดที่ตั้งในแผนที่ภูมิประเทศและ

จัดทำแผนที่ โดยระบุตำแหน่งที่ตั้ง หรือจุดท่องเที่ยวภายในโครง
ข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายในจังหวัดชุมพร

3.3) ประเมินสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน
โดยใช้แบบประเมินสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
(Evaluation of tourism site potential, ENTSP) (ตรรชนิ โอมพันธุ์,
2549) ปังชี้แหล่งหรือจุดท่องเที่ยวตามสถานภาพปัจจุบันและ
ศักยภาพในอนาคต พร้อมลำดับความสำคัญและคุณค่าเชิงการ
ท่องเที่ยวของแหล่ง หรือจุดท่องเที่ยว เพื่อสร้างแนวทางการ
พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบวงรอบภายในจังหวัด
ชุมพร นอกจากนี้ การศึกษายังจำแนกประเภทของการท่องเที่ยว

ภาพที่ 2 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ แกนนำชุมชนสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร

ออกเป็น 3 ประเภทย่อย ตามลักษณะของทรัพยากรและแรงจูงใจในการประกอบกิจกรรมท่องเที่ยว คือ ประเภทธรรมชาติทั่วไป (Nature tourism) การท่องเที่ยวผจญภัย (Adventure tourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

3.4) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร จำนวนประมาณ 40 คน ประกอบด้วยตัวแทนชุมชนจำนวน 2-3 คน ต่อชุมชน เพื่อประสานความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก ทั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งในการเชื่อมโยงเครือข่ายแบบพืดแน่นอง ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนสมาชิกที่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวมาเป็นระยะเวลาหนึ่งและมีบทเรียนด้านการจัดการ ที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์สู่ชุมชนที่เพิ่งเริ่มดำเนินการ

3.5) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานและองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วน พร้อมการจัดทำเอกสารเผยแพร่ เพื่อนำเสนอแนวคิดการพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร และเพื่อผลักดันให้เกิดการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับจังหวัด พร้อมทั้งร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดระบบโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพรให้มีความสอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว

3.6) วิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาด โดยใช้เทคนิควิเคราะห์ SWOT เพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดภายใต้กรอบแนวคิด โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนควบคู่กับการพัฒนาชุมชนและคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

4) การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และวิเคราะห์ข้อมูล

4.1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือคือ แบบสอบถามนักท่องเที่ยว เพื่อการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการต่อรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการเดินทางท่องเที่ยวแบบวงรอบภายในจังหวัดชุมพรและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในจังหวัดใกล้เคียง จากนั้นนำไปประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ซึ่งสถิติที่นำมาใช้ในการวัดค่า คือ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และการหาค่าเฉลี่ย (Mean)

4.2) การวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว โดยคณะผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน พร้อมกับประเมินสถานภาพแหล่ง

ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ บุคลากรทุกคนจะให้ค่าคะแนนตามแบบประเมินและเกณฑ์การประเมินที่คณะผู้วิจัยออกแบบและจัดทำขึ้น โดยตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย ด้านทรัพยากร ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วม จำนวน 18 ตัวชี้วัด จากนั้นเฉลี่ยคะแนนในแต่ละตัวชี้วัดตามประเภทแหล่งท่องเที่ยว ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูล แล้วนำค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้ไปคำนวณโดยใช้สมการถ่วงน้ำหนัก และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา ในลำดับต่อไป (ดรชนิ เอ็มพันธ์, 2549)

สมการถ่วงน้ำหนัก (Weighting score equation)
(นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เชียว, 2545)

$$ENTSP = \frac{\sum_{i=1}^n W_i R_i}{\sum_{i=1}^n W_i} = \frac{W_1 R_1 + W_2 R_2 + W_3 R_3 + \dots + W_n R_n}{W_1 + W_2 + W_3 + \dots + W_n}$$

ENTSP = การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Evaluation of Tourism Site Potential)

R_i = ค่าคะแนนระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของตัวชี้วัดที่ 1 ถึง n มีค่าตั้งแต่ 1 ถึง 3

W_i = ค่าถ่วงน้ำหนักของตัวชี้วัดที่ 1 ถึง n ในที่นี้มีค่าเท่ากับ 1 เนื่องจาก ทุกตัวชี้วัด มีค่าคะแนนความสำคัญเท่ากัน

จากนั้นทำการเปรียบเทียบระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวกับเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อแบ่งชั้นสถานภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ (นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เชียว, 2545)

1.00-1.66 = ศักยภาพต่ำในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว (L)

1.67-2.33 = ศักยภาพปานกลางในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว (M)

2.34-3.00 = ศักยภาพสูงในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว (H)

4.3) การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร คณะผู้วิจัยร่วมสังเคราะห์ผลการศึกษาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลข้อ 3.1)-3.6) แล้วนำมาวิเคราะห์ส่วนผสมทางการตลาด และวิเคราะห์ด้านการตลาดการท่องเที่ยวโดยใช้เทคนิควิเคราะห์ SWOT นำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด ภายใต้กรอบแนวคิด โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นเครื่องมือในการ

พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ควบคู่กับการพัฒนาชุมชนและคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษา

1) ความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการเดินทางท่องเที่ยวแบบวงรอบภายในจังหวัดชุมพร

ผลการศึกษา พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 66.9) อายุระหว่าง 20 – 40 ปี (ร้อยละ 43.0) เคยเดินทางมาเยือนเป็นครั้งแรก (ร้อยละ 52.0) และครั้งที่สอง (ร้อยละ 40.2) ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายหลัก (ร้อยละ 62.0) รับรู้ข่าวสารแหล่งท่องเที่ยวจากอินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 68.0) ขณะที่การได้เรียนรู้ และสัมผัสธรรมชาติคือแรงจูงใจหลักในการมาเยือน (ร้อยละ 64.0) นิยมถ่ายภาพ (ร้อยละ 54.2) และเดินศึกษาธรรมชาติ (ร้อยละ 34.4) โดยภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร ในมุมมองของกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้คนมีอัธยาศัยมิตรไมตรีที่ดี (ค่าเฉลี่ย = 4.89) และมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและศรัทธาต่อพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ (ค่าเฉลี่ย = 4.80) กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดต้องการกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวอีก (ร้อยละ 99.2) รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 1

ด้านความคิดเห็นต่อการเดินทางท่องเที่ยวแบบวงรอบภายในจังหวัดชุมพรพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สนใจเส้นทางท่องเที่ยวเลียบชายฝั่งทะเลที่ได้ศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมภายในแหล่ง (ร้อยละ 30.2) แต่ขาดความสนใจเดินทางไปเยือนโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาทั้ง 5 โครงข่าย พบว่านักท่องเที่ยวมีความสนใจเดินทางไปเยือนโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอเมือง-สวี-ทุ่งตะโก-หลังสวน-อำเภอละแม ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 49.3) รองลงมาคือโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอเมือง-อำเภอพะโต๊ะ (ร้อยละ 48.8) รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 2

จากผลการศึกษา สรุปได้ว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร คือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 20 – 60 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มนักศึกษา กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มข้าราชการ ที่นิยมใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์หาข้อมูลข่าวสารแหล่งท่องเที่ยว เน้นการได้เรียนรู้ และสัมผัสธรรมชาติเป็นแรงจูงใจหลักในการมาเยือน สนใจเส้นทางท่องเที่ยวเลียบ

ชายฝั่งทะเลที่ได้ศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมภายในแหล่ง สอดคล้องกับภาพลักษณ์ของจังหวัดชุมพรที่นักท่องเที่ยวเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่นด้านอัธยาศัยมิตรไมตรีที่ดีของคนท้องถิ่น และมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อและศรัทธาต่อพลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

2) ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร

ผลจากการสำรวจ พบว่าแหล่งท่องเที่ยวภายในโครงข่ายจังหวัดชุมพร จำนวน 22 ชุมชน ที่ปัจจุบันยังมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจะมีการเชื่อมโยงเครือข่าย ในอนาคต ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ จำนวน 16 แห่ง โดยมี 4 แห่ง ได้แก่ บ้านเกาะพิทักษ์ อำเภอลำสนวน ชุมพรคาบาน่า รีสอร์ท อำเภอบะพิตู ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์โครงการพระราชดำรินองใหญ่ อำเภอมือง และบ้านคลองเรือ อำเภอพะโต๊ะ มีศักยภาพสูง (ค่าคะแนน 2.80, 2.80, 2.60 และ 2.52 ตามลำดับ) รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 3 และภาพที่ 3

จากตารางที่ 3 สรุปได้ว่า หากพิจารณาจากศักยภาพของพื้นที่ในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ระยะทาง การเดินทางที่สามารถเชื่อมโยงภายในโครงข่าย การส่งต่อนักท่องเที่ยว และความสัมพันธ์ของกิจกรรมการท่องเที่ยว ควบคู่กับการปฏิบัติการร่วมกับคณะกรรมการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร ในการให้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างโครงข่ายการท่องเที่ยว จำนวน 5 เส้นทางประกอบด้วย 1) โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอเมือง-อำเภอปะทิว เป็นเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกับการพึ่งพิงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ควบคู่กับการศึกษาเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอเมือง-สวี-ทุ่งตะโก-หลังสวน-อำเภอละแม เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเลียบชายฝั่งทะเลที่ผ่านแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับสูง-ปานกลาง ด้วยระยะทางแบบวงรอบประมาณ 200 กิโลเมตร 3) โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอเมือง-อำเภอพะโต๊ะ เป็นการเดินทางภายในเส้นทางที่ค่อนข้างลาดชันและคดเคี้ยว มีทัศนียภาพที่สวยงามของภูเขาและทรัพยากรป่าไม้ 4) โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร จากภูผาสู่หานที่ ยังมีการเชื่อมโยงและการส่งต่อนักท่องเที่ยวโดยธรรมชาติ ของเพื่อนสมาชิกของเครือข่ายฯ ที่ดำเนินการภายใต้เครือข่าย 5) โครงข่ายการท่องเที่ยวตามศาสตร์พระราชฯ ด้วยรูปแบบ การขับเคลื่อนเครือข่ายฯ โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในกิจกรรม

ของชุมชนสมาชิก ซึ่งเห็นผลเป็นที่ประจักษ์ โดยที่ศาสตร์พระราชทำให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ

3) การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร จำนวนประมาณ 40 คน

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและลักษณะการเดินทางของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการ	ร้อยละ	รายการ	ร้อยละ
เพศ		การรู้จักแหล่งท่องเที่ยว	
ชาย	33.1	ทางอินเทอร์เน็ต	68.0
หญิง	66.9	ทางสื่อวิทยุ	13.6
อายุ		ทางหนังสือพิมพ์	16.8
< 20	16.9	ทางโทรทัศน์	19.6
20-40 ปี	52.4	อื่นๆ เช่น การบอกต่อ	31.2
41-60 ปี	26.4	แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวตอบแบบสอบถาม	
60 ปีขึ้นไป	4.3	ท้องตมใหญ่	35.0
อาชีพ		เกาะพิทักษ์	16.5
เกษตรกร	18.1	สวนลุงนิล	11.9
ธุรกิจส่วนตัว	7.6	สวนนายดำ	20.6
รับราชการ	14.1	หาดทรายรี/กรมหลวงชุมพร	16.0
นักเรียน/นักศึกษา	4.3	กิจกรรมการท่องเที่ยว	
รับจ้างทั่วไป	5.2	เดินศึกษาธรรมชาติ	34.4
พนักงานบริษัทเอกชน	8.8	ดำน้ำดูปะการัง	31.2
อื่นๆ	3.2	ตกปลา/ตกหมึก	16.4
จำนวนครั้งในการมาเยือน		ถ่ายภาพ	54.2
ครั้งแรก	40.2	เดินป่า	28.8
ครั้งที่ 2	52.0	สักการะกรมหลวงชุมพร	17.6
มากกว่า 2 ครั้ง	7.7	ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร	
เป้าหมายในการมาเยือน		ความเชื่อและศรัทธาของศาลกรมหลวงชุมพร	$\bar{X} = 4.80$
ตั้งใจมาที่นี่ทีเดียว	62.0	คนท้องถิ่นมีอัธยาศัยมิตรไมตรี	$\bar{X} = 4.89$
เป็นเป้าหมายหลักและแวะเที่ยวที่อื่นด้วย	25.3	กิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลาย	$\bar{X} = 4.65$
ทางผ่านไปที่อื่นต่อ	12.7	ทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกและทางทะเล	$\bar{X} = 4.64$
แรงจูงใจในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว		การกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว	
ได้เรียนรู้และสัมผัสธรรมชาติ	64.0	กลับมาเยือนอีก	99.2
หลีกเลี่ยงความจำเจ	33.6	ไม่มาเยือนแล้ว	0.8
ผ่อนคลายความเครียดจากงาน	60.0		
พักผ่อนหย่อนใจในแหล่งธรรมชาติ	56.4		
มีกิจกรรมเชิงนิเวศที่น่าสนใจ	41.2		

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการเดินทางเยือนโครงการการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว	สนใจ	ไม่สนใจ	ระดับความสนใจในการมาเยือน				
			มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. โครงการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอเมือง-อำเภอปะทิว	57 (23.6)	185 (76.4)	23 (40.4)	26 (45.6)	7 (12.3)	1 (1.8)	-
2. โครงการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอเมือง-สวี-ทุ่งตะโก-หลังสวน-อำเภอละแม	73 (30.2)	169 (69.8)	36 (49.3)	33 (45.2)	4 (5.5)	-	-
3. โครงการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอเมือง-อำเภอพะโต๊ะ	41 (17.0)	201 (83.0)	20 (48.8)	16 (39.0)	5 (12.2)	-	-
4. โครงการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพรจากภูผาสู่หานที่	38 (15.7)	204 (84.3)	15 (39.5)	18 (47.4)	5 (13.2)	-	-
5. โครงการการท่องเที่ยวตามศาสตร์พระราช	33 (13.6)	209 (86.4)	12 (36.4)	19 (57.6)	2 (6.1)	-	-

ประกอบด้วย ตัวแทนชุมชนจำนวน 2-3 คนต่อชุมชน เพื่อประสานความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก ทั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งในการเชื่อมโยงเครือข่ายแบบพืดแน่นอง ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนสมาชิกเครือข่ายที่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวมาเป็นระยะเวลา 4 ปี และมีบทเรียนด้านการจัดการครอบคลุมกระบวนการก่อเกิด กระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยความสำเร็จ และล้มเหลว ที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์สู่ชุมชนที่เพิ่งดำเนินการ โดยที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร ทำหน้าที่หลักเป็นผู้ประสานงานชุมชนสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร และเป็นเลขานุการของเครือข่ายฯ ซึ่งการจัดประชุมแต่ละครั้งเป็นการประชุมแบบสัจจกร เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายเครือข่ายฯ และเพื่อต้องการให้แกนนำเครือข่ายร่วมกันให้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นด้านการจัดการ รวมทั้งด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการผ่านกระบวนการจัดประชุมเครือข่ายฯ มีทั้งสิ้น 5 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2559 จำนวนสมาชิกภายในเครือข่ายเพิ่มขึ้น จำนวน 17 ชุมชน และยกระดับเป็น “สมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร” มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ 1) ส่งเสริม ช่วยเหลือ และพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ได้มาตรฐานตามข้อบังคับ หรือระเบียบที่กำหนดโดยสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ 2) กำหนดข้อบังคับและมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3) ส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึง

การอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น 4) สร้างการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งส่งเสริมสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้เกิดการกระจายรายได้ โดยยึดแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 5) เป็นศูนย์กลางและตัวแทนเครือข่ายขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดภาคใต้ ส่งผลให้องค์กรเครือข่ายได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (Thailand tourism awards) ครั้งที่ 9 ประจำปี พ.ศ. 2556 และครั้งที่ 10 ประจำปี พ.ศ. 2558 ประเภทองค์กรสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และมีการประสานงานเพื่อของบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐในนามสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร จากกิจกรรมดังกล่าว ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวมาเยือนเพิ่มขึ้นในโครงการท่องเที่ยวตามศาสตร์พระราช ที่มีเอกลักษณ์การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในกิจกรรมของชุมชน

4) การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดโครงการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร

4.1) การวิเคราะห์ด้านการตลาดการท่องเที่ยว โดยใช้ SWOT วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาโครงการฯ ซึ่งการศึกษาวเคราะห์พิจารณาตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

- **จุดแข็ง** พบว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาลักราะศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์อย่างต่อเนื่อง มีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวของจังหวัดชุมพรที่มีชื่อเสียงระดับ

ตารางที่ 3 แสดงศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร

ที่	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว ตามสถานภาพปัจจุบัน	ระดับศักยภาพ โดยรวม
1	บ้านเกาะพิทักษ์ อำเภอหลังสวน	NT	2.80 (H)
2	ชุมพรคาบาน่า รีสอร์ท อำเภอปะทิว	NT	2.80 (H)
3	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์โครงการพระราชดำรินองใหญ่ อำเภอเมือง	NT	2.60 (H)
4	บ้านคลองเรือ อำเภอพะโต๊ะ	ET	2.52 (H)
5	กลุ่มล่องแพมาลิน อำเภอพะโต๊ะ	NT/AT	2.47 (H)
6	บ้านท้องตมใหญ่ อำเภอสวี	ET	2.44 (H)
7	กลุ่มท่องเที่ยวเขาพ่อตามังเคร อำเภอพะโต๊ะ	ET	2.39 (H)
8	บ้านในไร่ อำเภอสวี	NT	2.33 (M)
9	ศูนย์เรียนรู้วิถีกรรมธรรมชาติบ้านลุงนิล อำเภอทุ่งตะโก	NT	2.33 (M)
10	บ้านทุ่งมหา อำเภอปะทิว	NT/ET	2.33 (M)
11	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อชุมชนคนอยู่กับป่า หน่วยอนุรักษ์และ จัดการต้นน้ำพะโต๊ะ อำเภอพะโต๊ะ	NT	2.27 (M)
12	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านกำนันเค็ด อำเภอทุ่งตะโก	NT	2.20 (M)
13	ชุมชนท่องเที่ยวปลายคลอง อำเภอพะโต๊ะ	ET	2.11 (M)
14	บ้านหลางตาง อำเภอพะโต๊ะ	ET	2.07 (M)
15	ชุมชนบ้านอ่าวคราม อำเภอสวี	NT	2.07 (M)
16	เหวโหลมโฮมสเตย์ อำเภอพะโต๊ะ	NT	2.07 (M)
17	หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงบ้านทอน-อม อำเภอทุ่งตะโก	NT	2.00 (M)
18	ชุมชนบ้านปอสำโรง อำเภอปะทิว	NT	1.93 (M)
19	กลุ่มอนุรักษ์คลองท่าทอง-คลองบางมุด อำเภอหลังสวน	ET	1.93 (M)
20	ชมรมรักษ์เรือใบโบราณละแม อำเภอละแม	NT	1.89 (M)
21	ศูนย์เรียนรู้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านลุงสานนท์ อำเภอทุ่งตะโก	NT	1.80 (M)
22	เครือข่ายครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอพะโต๊ะ	NT	1.67 (M)

หมายเหตุ

- ความหมายของตัวย่อประเภทแหล่งท่องเที่ยวตามสถานภาพปัจจุบัน

NT = แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature Tourism)

ET = แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

AT = แหล่งท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism)

- ระดับศักยภาพโดยรวม

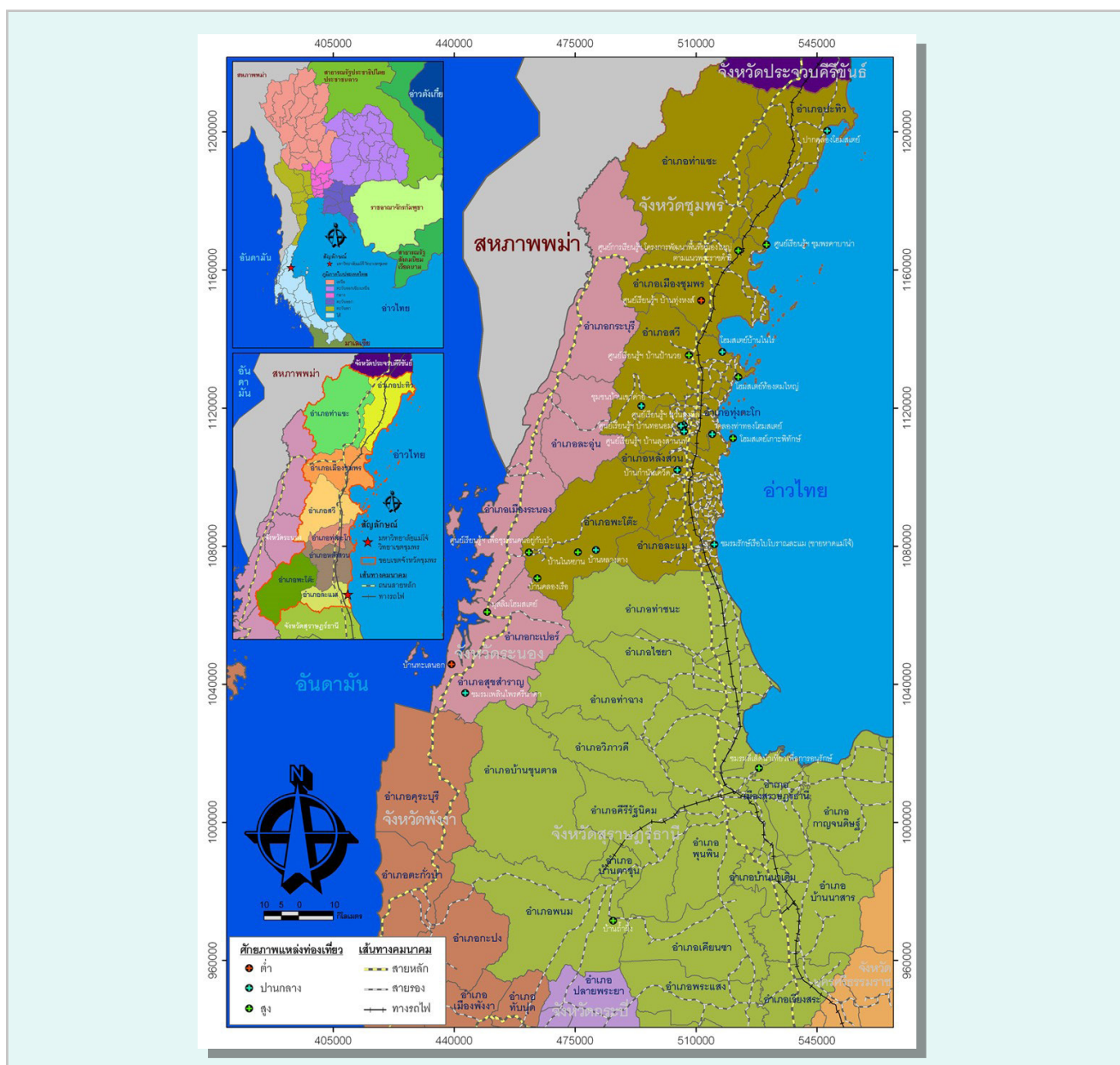
L = ศักยภาพต่ำในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว (คะแนน 1.00-1.66)

M = ศักยภาพปานกลางในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว (คะแนน 1.67-2.33)

H = ศักยภาพสูงในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว (คะแนน 2.34-3.00)

รวมทั้งภูมิศาสตร์จังหวัดเป็นทางผ่านสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นที่สำคัญของภาคใต้ ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือก

- **โอกาส** นโยบายหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน พร้อมผลักดันให้เกิดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดชุมพร และจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ซึ่งเป็นการพัฒนาและขยายช่องทางด้านการตลาด และเป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว กระแสความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยง พร้อมระดับศักยภาพ

กำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวและมีแนวโน้มมากขึ้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานชุมพร และสำนักงาน การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชุมพร รับผิดชอบและส่งเสริมด้านการตลาดโดยตรง รวมทั้งตำแหน่งที่ตั้งของจังหวัดเป็นจุดที่เชื่อมต่อระหว่างภาคกลางกับภาคใต้ และสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดใกล้เคียงได้

- **อุปสรรค** ขาดการศึกษาและวิจัยด้านการตลาด การท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว การแข่งขันทางการตลาดระหว่างจังหวัดชุมพร และจังหวัดใกล้เคียงที่มีอัตราค่อนข้างสูง (จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภูเก็ต กระบี่ พังงา) ได้แก่ การแข่งขันด้านราคา ความมีชื่อเสียงของแหล่ง ระบบลอจิสติกส์ โครงสร้างพื้นฐาน และขาดการสนับสนุนงบประมาณด้านโครงการจากภาครัฐ

4.2) การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดโครงการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร คณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ SWOT สังเคราะห์เนื้อหาจากผลการศึกษา (ข้อ 1-3) และประยุกต์ใช้แนวคิดนโยบายสาธารณะ และทฤษฎี “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้ที่เป็นอิสระ มีกระบวนการเรียนรู้ที่มีผลประโยชน์ของส่วนรวม มีการเคลื่อนไหวทางสังคมเข้ามาเรียนรู้ ร่วมบอกความต้องการ และมีอำนาจรัฐหรืออำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นผู้ใช้ อำนาจรัฐบริหารการใช้ทรัพยากรของรัฐ และเป็นผู้ออกกฎหมาย มาบังคับใช้ให้เป็นไปตามความรู้นั้นๆ (ประเวศ วะสี, 2547) มา กำหนดยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ทางการตลาด ที่มีการดำเนินการภายใต้องค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร มีวัตถุประสงค์เพื่อประสานความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกเครือข่าย รวมทั้งร่วมกัน สร้างความยั่งยืนแก่ชุมชนสมาชิกเครือข่าย และขยายแนวคิดดังกล่าวสู่แหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยง ในจังหวัดใกล้เคียง นำไปสู่เป้าหมายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม ความงามทางสุนทรียภาพ และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งประชาชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของ ทรัพยากรการท่องเที่ยว (ตรชนิ เอ็มพันธ์, 2546) ดังต่อไปนี้

- **ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจกรรมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร**

(1) กลยุทธ์การจัดประชุมเครือข่าย โดยดำเนินการจัดประชุมสมาชิกเครือข่าย ในทุกๆ 3 เดือน แบบการประชุม สัญจร และมีการประชุมครั้งใหญ่ 1 ครั้งต่อปี โดยรูปแบบงาน เป็นมหกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

(2) กลยุทธ์การขยายแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยแกนนำเครือข่าย ร่วมเดินทางแสวงหา ภาวดีความร่วมมือทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ และเอกชนเพื่อหวังให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

(3) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและ สมาชิกองค์กรเครือข่าย เป็นการพัฒนาขีดความสามารถ ในการบริหารจัดการและการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่มี คุณภาพ ทั้งในระดับพื้นที่ และระดับเครือข่ายภายในจังหวัด

- **ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยว จังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยง**

(1) กลยุทธ์การกำหนดโครงข่ายการท่องเที่ยว โดยชุมชนจังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยง โดยพิจารณาจาก ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ระยะทาง การเดินทาง ที่สามารถเชื่อมโยงภายในโครงข่าย การส่งต่อนักท่องเที่ยวและความสัมพันธ์ของกิจกรรมการท่องเที่ยว

(2) กลยุทธ์การพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยว โดยชุมชนจังหวัดชุมพร โดยแกนนำชุมชน นักวิชาการ นักการตลาด หรือสื่อมวลชนที่มีประสบการณ์ร่วมเดินทางท่องเที่ยว ภายในเส้นทางฯ และให้ข้อคิดเห็นเพื่อปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา ศักยภาพด้านต่างๆ รองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต

- **ยุทธศาสตร์การตลาดและประชาสัมพันธ์**

(1) กลยุทธ์การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ประเภท ต่างๆ จัดทำทำเนียบแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ปฏิทินและคู่มือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร โครงข่ายการท่องเที่ยว โดยชุมชน โดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนด้วยช่องทางต่างๆ

(2) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้าน การใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศการพัฒนาศักยภาพ แกนนำชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ ในการใช้เทคโนโลยีและ ระบบสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมด้านการตลาดและการ ประชาสัมพันธ์

- **ยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายระดับภาค ใต้ และประเทศ**

(1) กลยุทธ์การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยว โดยชุมชนระดับภาคใต้และระดับประเทศโดยเครือข่ายฯ จังหวัด ชุมพร เดินทางเชื่อมโยงและมีส่วนร่วมเป็นจังหวัดขับเคลื่อนหลัก ในการขยายเครือข่ายระดับภาคใต้ และระดับประเทศ

(2) กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการเครือข่าย การท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้เป็นการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และร่วมวางแผนทางการ บริหารจัดการองค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 22 แห่ง ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ จำนวน 16 แห่ง และมี 4 แห่ง คือ บ้านเกาะพิทักษ์ อำเภอหลังสวน ชุมพรคาบนา รีสอร์ท อำเภอปะทิว ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์โครงการพระราชดำรินองใหญ่ อำเภอเมือง และบ้านคลองเรือ อำเภอพะโต๊ะ มีศักยภาพสูง ดังนั้น การพัฒนาระบบโครงข่ายการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ควรพิจารณาจากระดับศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ระยะทาง การเดินทางที่สามารถเชื่อมโยงภายในโครงข่าย การส่งต่อนักท่องเที่ยวและความสัมพันธ์ของกิจกรรมการท่องเที่ยว

ด้านพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายคือกลุ่มนักศึกษา กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มข้าราชการเน้นการได้เรียนรู้ และสัมผัสธรรมชาติเป็นแรงจูงใจหลักในการมาเยือน สนใจเส้นทางท่องเที่ยวเลียบชายฝั่งทะเลที่ได้ศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมภายในแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับภาพลักษณ์ของจังหวัดชุมพรที่นักท่องเที่ยวเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่นด้านอภิมรดกมรดกโลกที่ติดของนักท่องเที่ยว และมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อและศรัทธาต่อพลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาดความสนใจในการเดินทางไปเยือนโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากปัจจุบันยังขาดการส่งเสริมภาพลักษณ์และกระบวนการสร้างการจดจำของนักท่องเที่ยวต่อโครงข่ายต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยองค์ความรู้ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ในรูปแบบที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ขณะที่แต่ละโครงข่าย มีความน่าสนใจที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน เช่น โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอเมือง-อำเภอปะทิว และอำเภอเมือง-อำเภอพะโต๊ะ เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ หรือโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร จากภูผาสู่หานที่ ซึ่งเป็นโครงข่ายการท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมโยงกันของทรัพยากรการท่องเที่ยวและวิถีชีวิตของคนต้นน้ำ-กลางน้ำ-ปลายน้ำ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การเชื่อมโยงเครือข่ายภายในจังหวัดชุมพร ถือเป็นการขยายแนวคิดการใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ถือเป็นการร่วมกันสร้างภูมิคุ้มกันด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้เกิดความ

ยั่งยืนแก่ชุมชนสมาชิก และขยายแนวคิดสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ทั้งยังช่วยเสริมสร้างกำลังใจ และเป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชนเจ้าภาพ ซึ่งเครือข่ายฯ เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดการประชุมร่วมกับภาคีเครือข่ายภาคประชาชน รัฐบาล เอกชนและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และจากการดำเนินงานขององค์กรเครือข่ายฯ ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อประสานความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกเครือข่าย รวมทั้งเป็นการร่วมกันสร้างภูมิคุ้มกันด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้เกิดความยั่งยืนแก่ชุมชนสมาชิก และขยายแนวคิดสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ทั้งยังช่วยเสริมสร้างกำลังใจ และเป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชนเจ้าภาพ แต่ควรมีการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารจัดการองค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร อันจะนำไปสู่การตัดสินใจเลือกในการบริหารจัดการองค์กร ตลอดจนการกำหนดนโยบาย และแผนงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1) การจัดประชุมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดชุมพร ถือเป็นประสานความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกเครือข่าย รวมทั้งเป็นการร่วมกันสร้างภูมิคุ้มกันด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้เกิดความยั่งยืนแก่ชุมชนสมาชิกภายในเครือข่าย และขยายแนวคิดดังกล่าวสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ทั้งยังช่วยเสริมสร้างกำลังใจ และเป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชนเจ้าภาพ ดังนั้น จึงควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องผ่านช่องทางต่างๆ ได้แก่ การพึ่งตนเองขององค์กรชุมชน การมีส่วนร่วมในการวิจัยเชิงพัฒนา และการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) การเชื่อมโยงเครือข่ายภายในจังหวัดชุมพร เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ดังนั้น องค์กรเครือข่ายฯ ควรมีบทบาทเพื่อให้เกิดปฏิบัติการร่วมระหว่างชุมชนสมาชิกและหน่วยงาน พร้อมทั้งผลักดันให้บรรจุในแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

2.1) สร้างปฏิบัติการร่วมระหว่างชุมชนสมาชิกที่มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะ

2.2) สร้างปฏิบัติการร่วมระหว่างชุมชนสมาชิกที่มีการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินการร่วมกับหน่วยงานด้านการอนุรักษ์ เช่น สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 12 (ชุมพร) ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ที่ 3 ชุมพร สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชุมพร อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงทะเลอ่าวไทยตอนกลาง (ชุมพร) เป็นต้น

2.3) พัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชุมพร โดยพิจารณาจากศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ระยะทาง การเดินทางที่สามารถเชื่อมโยงภายในโครงข่าย การส่งต่อนักท่องเที่ยวและความสัมพันธ์ของกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการสร้างแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว ควบคู่กับการพัฒนาระบบสื่อต่างๆ

3) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนสมาชิก แก่นนำเครือข่ายฯ ควรมีการทำงานเชิงรุกในการกระตุ้นให้ภาครัฐดำเนินการตามแผนพัฒนาเครือข่ายฯ ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อผลักดันแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่นโยบายภาครัฐ ระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด และภาคใต้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ รหัสโครงการวิจัย มจ.1-56-028

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2550. **มาตรฐานโฮมสเตย์**. จาก <http://newdot2.samartmultimedia.com/subweb/content/5> สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2554.
- ดรชนันท์ เอมพันธุ์. 2546. **เอกสารประกอบการสอน วิชาการจัดการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ดรชนันท์ เอมพันธุ์. 2549. **รายงานฉบับสุดท้าย สารสำคัญประกอบแผนแม่บทเพื่อพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่**. เสนอต่อ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.). คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. 691 น.
- นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว. 2545. **เอกสารประกอบการบรรยายวิชาวิจัยทางอุทยานและนันทนาการ**. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ประเวศ วะสี. 2547. **กระบวนการนโยบายสาธารณะ**. บริษัทดีไซน์ จำกัด. กรุงเทพฯ.
- พจนา สอนศรี. 2546. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. กรุงเทพฯ. 120 น.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2541. **กลยุทธ์การตลาด การบริหารการตลาด และกรณีศึกษา**. บริษัท ซีเอพีส์ และซีทีเค จำกัด. กรุงเทพฯ. 447 น.
- เอกกัฏฐธนกุล. 2546. **อัจฉริยะการตลาด**. สำนักพิมพ์คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ. 175 น.
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล. 2545. **กลยุทธ์การตลาด**. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ. 419 น.
- อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ. 2541. **การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย**. สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพฯ. 259 น.
- อำนาจ รักษาพล. 2549. **การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเกาะยาวน้อย ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 158 น.
- อำนาจ รักษาพล และคณะ. 2553. **การวิจัยเพื่อการพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดชุมพรและพื้นที่เชื่อมโยง**. มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 107 น.